MILSTOLPAR I ALBERT DE LA CHAPELLES LIV

TIDSLINJEN ÄR EN BERÄTTELSE OM ALBERT DE LA CHAPELLES LIV. DEN GÖR OCKSÅ NEDSLAG BLAND HÄNDELSER, HISTORIER OCH PERSONER SOM BELYSER HUR CHAPPE BLEV TILL.

René de la Chapelle (1900–1974) och Stina, född Serlachius (1902–1984).

1933 Albert de la Chapelle föds på Eira sjukhus i Helsingfors som friherre René och Stina (f. Serlachius) de la Chapelles tredje son. Han växer upp på hemgården Lindö i Tenala, Västnyland.

De tre bröderna Claës Henrik, Gustaf och Albert (1935).

1930-TALET

1939

Lindö folksk

> Lindö har varit vårt släkts från 1816, men ägarna bodde inte på gårdarna på den tiden. Ägarna hade något annat yrke. Min far blev den första som var yrkesagrar år 1934. Det stora huset hade just blivit renoverat, så att det var skinande och fint. Jag bodde hela min barndom i detta. Det var en alldeles utmärkt barndom!

”Albert de la Chapelle

s

Albert på Lindö
(1934).

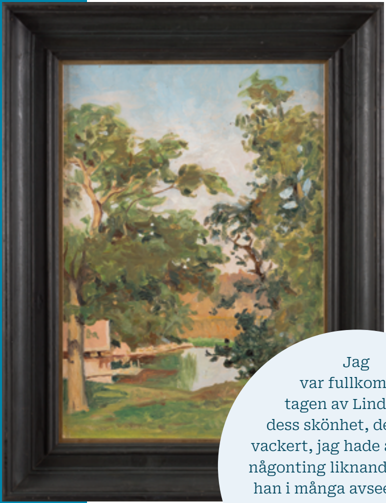

Gunnar Berndtsson (1854–1895)
Skiss från Lindö
olja på duk
Albert de la Chapelles konstsamling
Västra Nylands museum

> Jag var fullkomligt tagen av Lindö och dess skönhet, det var så vackert, jag hade aldrig sett någonting liknande. Jag tror han i många avseenden var sin mammas son. Mamman var högeffektiv och Albert avgudade henne.

”Lars Göran Johnsson

Stina och Albert i trädgården
på Lindö (1935).

Sjöterassen (1935). Gården
brukas i dag av Alberts bror
de la Chapelle med son Alb

Albert inleder
sin skolgång i
ola.

> Albert var till sin läggning redan i unga år mycket noggrann och systematisk. Han älskade detektivliknande frågeställningar och upplägg. Hela hans liv gick ut på att söka svar på frågor relaterade till såväl vardagliga ting, som till vetenskap, forskning och konst. Allt gick ut på att söka ett svar som han själv var nöjd med.
>
> ” Anne Oker-Blom

Lindö corps de logi (1924).

ägs och
rsson Jan
ert.

Albert vid den stora linden (1938).

1940-

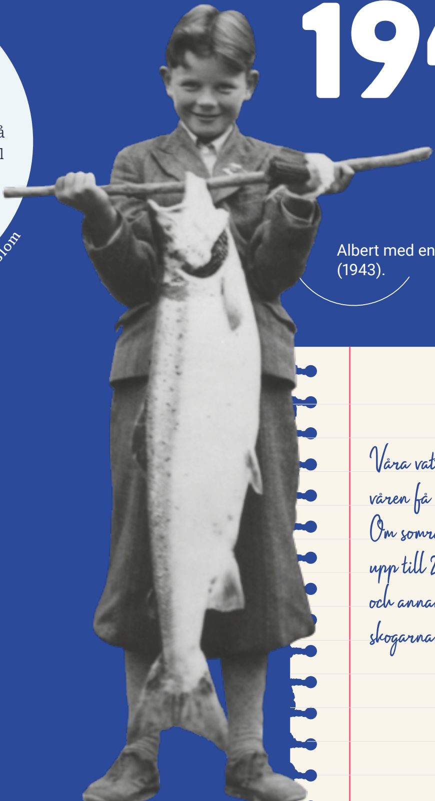

Albert med en 9,5 kg lax (1943).

Mitt hem Lindö

Våra vatten äro fiskrika och vi utn
våren få vi isbraxen och strömming
Om somrarna få vi i storryssjan la
upp till 22 kg. Med långrev fånga
och annan fisk. Älgar, hare och rå
skogarna. Pappa och bröderna äro

Utdrag ur Alber

-TALET

yttja dem. På
i stora mängder.
xar som väger
vi gös, gädda
r finnes i
ofta på jakt.

rts skoluppsats.

1941 René de la Chapelle kallas till fronten. Släktingar och vänner från Helsingfors evakueras till Lindö. Albert evakueras med farmor Ilma till Tervakoski. Skolgången avklaras med hjälp av en hemlärarinna.

1943 Albert flyttar till Helsingfors och börjar skolan i “Lärkan”, Nya Svenska Läroverket.

UNDER terminen bor han och bröderna hos farmor på Bulevarden 10. Loven tillbringar de på Lindö.

JAKT och fiske hör till barndomens självklara sysslor. De är intressen som Albert kommer att ägna sig åt livet ut.

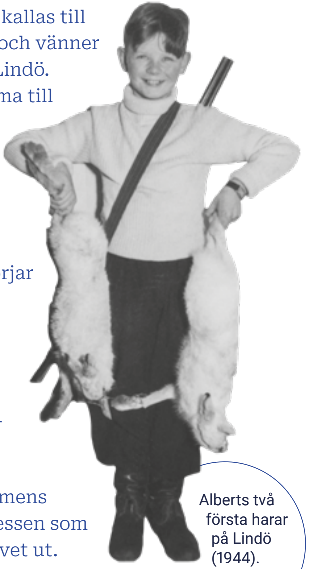

Alberts två första harar på Lindö (1944).

1950-TALET

> Min farfar som dog två månader innan jag föddes hette Albert. Han var pediatriker. Genom att jag föddes precis när han dog, talades det mycket om saken i mitt hem och de vuxna personerna tog för givet att jag skulle bli läkare.
>
> ” Albert de la Chapelle

1950 Albert blir student från Lärkan med laudatur i alla ämnen.

ALBERT inleder sina studier i medicin vid Helsingfors universitet.

1957 Albert utexamineras från Helsingfors universitet som medicine licentiat. Han börjar sitt kliniska arbete vid IV medicinska kliniken vid HU. Där arbetar han, parallellt med sin forskarkarriär, som inre medicinare fram till år 1966.

ALBERT är med om att grunda Minervainstitutet där han börjar som yngre forskare. Han forskar i humangenetik, ett för tiden nytt och outforskat område. Han blir institutets första doktorand.

ALBERT fungerar som läkare för Samfundet Folkhälsans poliklinik för tonåringar under åren 1959–1962.

1961 Albert och korrespondent Annikki Åström vigs i Olaus-Petri kyrkan i Helsingfors.

1960

1962 Albert disputerar vid Helsingfors Universitet. Samma år utnämns han till föreståndare för Folkhälsans nygrundade genetiska institut som han kommer att leda fram till år 2003.

1965 Albert blir färdig specialist i inre medicin.

Forskargruppen vid Folkhälsans genetiska institut. Sittande Albert, stående kollegerna Johan Edgren och Johan Wennström (1963).

-TLET

Albert deltar i VM i flyktskytte i Wiesbaden, Tyskland (1966).

> Hans första äktenskap ledde inte till en arvtagare, och det var ju en väldig motgång.
>
> ”Lars Göran Johnsson

1966 Albert vinner lagbrons i EM i flyktskytte, ett av hans stora fritidsintressen.

ALBERT och Annikki tillbringar mycket tid på sitt sommarställe Kalby, som gränsar till Lindö gård. Trädgårdsskötsel, jakt, fiske och tennis upptar fritiden.

”Ålar á 1,5 kg, 79 kg och 2,5 kg.” Alberts anteckning.

1
at
sa
re

1
He
m
fo

1970-TALET

Albert de la Chapelle

> Vid arvskiftet efter min far erhöll jag ett litet oblatfat i strålande barock. Detta var ett verkligt lyckokast emedan jag redan en tid varit stormförälskad i fatet. Jag kan försjunka i tankar om den tid då präster serverade oblat på detta fat under nattvarden. Nåväl, som lycklig ägare till fatet började jag gå på auktioner hemma och utomlands och resultatet ligger framför oss i form av en stor samling silverobjekt tillhörande min konststiftelse och med hemort i Ekenäs.

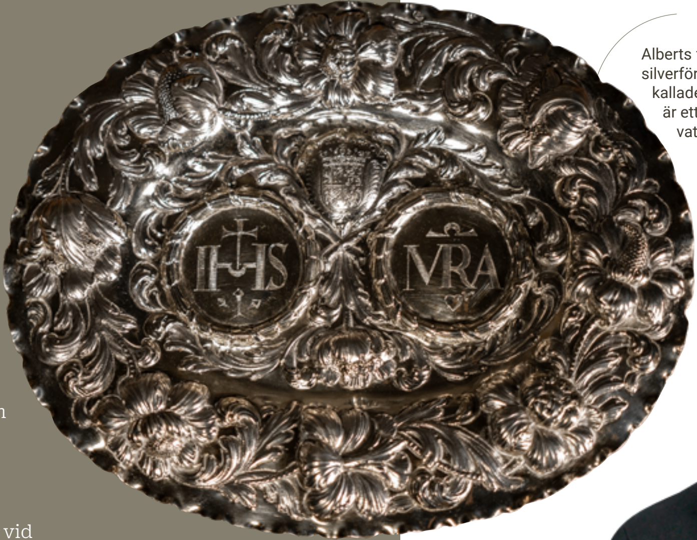

Alberts första silverföremål, som han kallade för ”oblatfatet” är ett kyrkligt fat för vatten och vin.

970 Albert börjar samla på barockt silver. Det kommer t bli kärnan i hans konstintresse och mling. Samlingens första föremål har han dan beundrat som barn.

974 Albert blir Finlands första professor i medicinsk genetik vid elsingfors universitet. Han forskar i olekylärbiologi och medicinsk genetik, med kus på det finländska sjukdomsarvet.

Vårt umgänge
gick nog ut på att äta
och dricka gott och
framförallt på att äta kräftor.
Restaurang Klaus Kurki hade en
annons om att man får äta obegränsat
med kräftor för en väldigt liten summa.
Albert var mycket road av det här och jag
skojade och sade att det här passar ju bra
för din sparsamma natur. Vi åt 30
kräftor var och följande dag var
annonsen borttagen, vilket ju
roade Albert alldeles
ofantligt.

” Lars Göran Johnsson

198

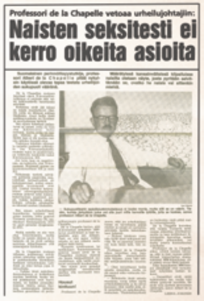

Professori de la Chapelle vetoaa urheilujohtajiin:

Naisten seksitesti ei kerro oikeita asioita

1982 Albert engagerar sig i frågan om könsbestämning av idrottare.

Ilta Sanomat 14.8.1982.

1983 Annikki de la Chapelle avlider.

1984 Professor Clara D. Bloomfield blir Albert de la Chapelles andra maka. Clara leder forskningsavdelningen för onkologi vid State University of New York som forskar i genetiska förändringar vid vissa typer av blodcancer.

PARET fördelar sin tid mellan USA och Finland. Albert är mån om att upprätthålla kontakten till släkt, vänner och hembygd.

” Lars Göran Johnsson

Ett
uttryck för
Alberts kärlek till
naturen var hans
skärgårdsö. Han och
Clara firade alltid några
veckor där och levde
som Robinson
Crusoe.

0-TALET

En lyckad älgjakt,
Albert och brorsonen
Carl de la Chapelle.

1985 Albert är akademiprofessor under åren 1985–1995. Han nomineras tillsammans med sin forskargrupp till Finlands Akademis spetsforskningsenhet.

Albert och Clara deltar i Pelotonia,
ett årligt välgörenhetsevenemang till
förmån för cancerforskning (2013).

> Deras relation tror jag att var ganska speciell. De var väldigt, väldigt nära varandra och jag tror att fast de båda var mycket framgångsrika på sitt håll så utan varandras stöd, skulle de inte ha åstadkommit allt vad de gjorde.
>
> ” Henrik de la Chapelle

1990-TALET

1990 Albert tilldelas Matti Äyräpää-priset. Priset är ett i raden av många betydande utnämningar som han erhåller genom livet, bl.a. medlemskap i Kungliga Vetenskapsakademien, hedersdoktor vid Uppsala och Uleåborgs universitet samt William Allan Award av American Society of Human Genetics.

1991 Kalby 200-årsjubileum firas. Albert och Clara bjuder till fest där klädseln, trakteringen och underhållningen går i 1700-tals anda. Prästkulla Ungdomsförening uppför ett skådespel om livet på Lindö. Albert skriver och publicerar en liten historik om Kalby.

> Man kan inte förstå hur hans tid räckt till för allt; som brevväxling med telefonbolag som inte har använt svenska språket på rätt sätt. Kanske någon kan säga pedant, åtminstone en person som är väldigt metodisk i allting och inte lämnar någonting på hälft.
>
> ” Henrik de la Chapelle

1993 I alla sammanhang får bristande service på svenska Albert att reagera. Genom åren är det många myndigheter och företag som får språkbrev av professorn.

ALBERT engagerar sig i Märta Tikkanens och Vivica Bandlers projekt *Svenska Dagen Annorlunda* som på 1990-talet reser runt i landet med underhållande svenska kvällar på finska orter. Trions mission är att presentera svenskan som något lustfyllt och roligt, som en motvikt till den pågående debatten om ”tvångssvenska”.

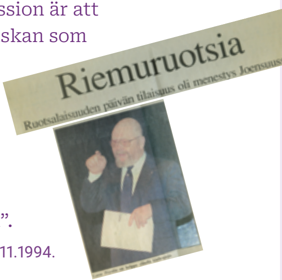

Riemuruotsia

Ruotsalaisuuden päivän tilaisuus oli menestys Joensuus

Karjalainen 7.11.1994.

> Min grupp spelade en central roll vid upptäckterna av en hel serie gener av olika varianter i tjocktarmscancer. Om det är någonting som mitt namn associeras med är det nog genetiken i tjocktarmscancer. Jag har också studerat könsbestämningen d.v.s. hur det går till att ett foster blir antingen en pojke eller en flicka. Från dessa har jag gått över till sköldkörtelns genetik.
>
> ” Albert de la Chapelle

1993 En av Alberts viktigaste framgångar inom cancergenetik är då han, i samarbete med forskare från USA, upptäcker den molekylärgenetiska grunden för Lynchs syndrom, ett tillstånd som orsakar ärftlig och förhöjd risk för tjocktarmscancer.

> Det var en mycket viktig upptäckt som hade en enorm betydelse. Jag har undrat och diskuterat med andra varför han inte fick Nobelpriset. En förklaring är att han var litet för tidigt ute, att folk inte fattade betydelsen av denna stora upptäckt.
>
> ” Lars Göran Johnsson

1997 Albert avgår från sin professur i medicinsk genetik vid Helsingfors Universitet. I stället för att pensionera sig tar han emot en professur i cancer- och molekylärgenetik vid Ohio State University i Columbus USA, där han blir en nyckelperson i utvecklandet av universitetets program inom cancergenetik.

ALBERT väljs som första medicinare till akademiker vid Finlands Akademi och som första finländare sedan A.I Virtanen till medlem av National Academy of Sciences i USA.

Albert och Clara vid porten till sitt hem i Delaware, Ohio.

ALBERT och Clara köper en fastighet i Delaware County utanför Columbus. De genomför omfattande renoveringar på huset som kommer att bli deras sista gemensamma hem.

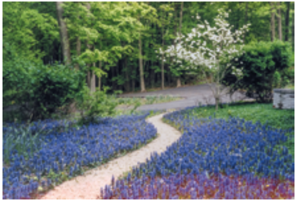

2000-TAL

> Jag hade en farfar som var en ivrig konstsamlare och en morfar som var ännu mycket mera konstinriktad, så vad drar man för slutsats där? Jag kan gott tänka mig det finns gener som kan leda till det här. Det är inte frågan om annat.
>
> Albert de la Chapelle

2005 Albert grundar en fond, Albert de la Chapelles fond, vid Svenska litteratursällskapet i Finland. Fondens syfte är att i samarbete med Ekenäs stad och museum “stöda och befordra kvalitetskonst, kultur och bildning i den svenskspråkiga miljön i Västra Nyland”. Fonden skall även bistå till att “utforska, dokumentera och åskådliggöra den herrgårds- och bruksmiljö som varit ett traktens särmärke.”

DE FÖRSTA konstverken inköps med fondens medel, bland dem Hjalmar Munsterhjelms målning *Afton i Barösund*. Filosofie doktor Erik Kruskopf har som kurator en central roll i skapandet av det som skall bli Albert de la Chapelles konstsamling.

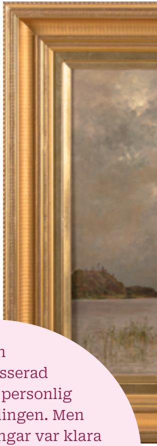

> Han var intresserad av att ge en personlig touch på samlingen. Men vissa begränsningar var klara från första början. Det gällde Västnyland, lokal och bra konst, något som han själv tyckte om. Det som han hade ärvt formade delvis en stomme.
>
> Erik Kruskopf

ET

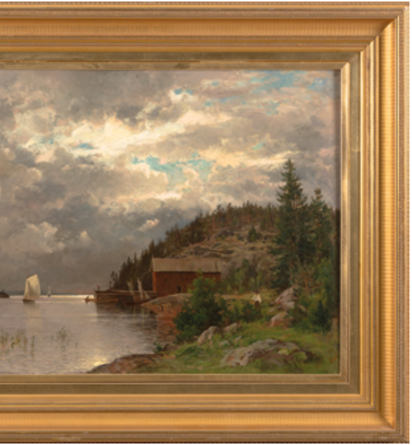

Hjalmar Munsterhjelm (1840–1905)
Afton i Barösund
olja på duk
1870-tal
Albert de la Chapelles konstsamling
Västra Nylands Museum

2017 Albert de la Chapelles Konststiftelse grundas. Henrik de la Chapelle väljs till dess styrelseordförande. Konststiftelsens syfte är i första hand att förverkliga ett konstmuseum i Ekenäs.

2

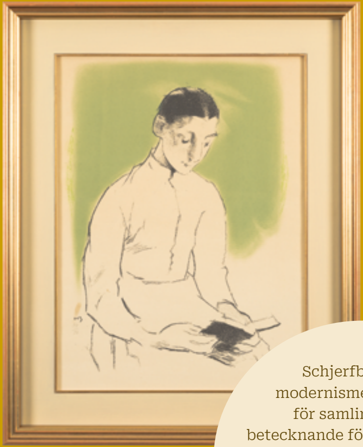

Helene Schjerfbeck
Andakt (Konfirmanden)
1938–1939
Litografi
Västra Nylands museum

> Schjerfbeck och modernismen är teman för samlingen. Det betecknande för just början av modernismen i Finland är att den helt och hållet behärskas av finlandssvenska konstnärer. Så det passar bra att samlingen koncentrerar sig på det.
>
> ” Erik Kruskopf

010-TALET

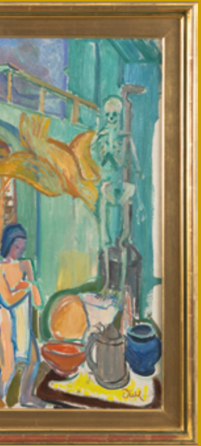

Gösta Diehl (1899–1964)
Modeller i ateljén
olja på duk
1930-tal
Albert de la Chapelles
konstsamling
Västra Nylands museum

2018 Utställningen *Konst de la Chapelle* öppnas på Raseborgs museum. Den presenterar de inemot 50 verk som Albert de la Chapelles fond har förvärvat och skänkt till museet.

KONSTSTIFTELSEN utlyser planeringstävlingen “Projekt Albert. Inbjuden tävling för ett nytt konstmuseum i Raseborg”.

ÄVEN CLARA deltar i finansieringen av nybygget. Hon är tydlig med sina krav på museets konstnärliga profil.

> Alberts konstintresse var genuint. Han skämtade med att han hade ärvt den här samlarvurmen från sina förfäder. Han blev god vän med många konstnärer. Albert och Clara tyckte båda om Juhani Linnovaaras konst. Deras hem var ju alltid mycket storslagna, men de var också vackra. Clara var djärv och hon tyckte om avantgarde, klatschiga starka konstverk.
>
> ” Lars Göran Johnsson

Clara i Helsingsforshemmet. Juhani Linnovaaras målning i bakgrunden.

> Min fru var mycket noggrann med det att det skulle vara utställningar med contemporary art.
>
> ” Albert de la Chapelle

2019 Juryn utser enhälligt arkitektbyrå JKMM’s förslag ”KRONAN” till vinnare. Kronan är även Alberts och Claras favorit bland tävlingsbidragen.

2020-TALET

2020 Alberts hustru Clara skadas allvarligt i en olyckshändelse i hemmet i Ohio. Hon avlider på sjukhus 1 mars 2020.

ALBERT, själv försvagad av sorg och Parkinson-sjuka, reser, fördröjd av COVID-restriktionerna, i oktober till Finland för att nedlägga sin hustrus urna. Han planerar att ännu återvända till Ohio för att sedan bosätta sig i Finland permanent och följa med konstmuseets tillblivelse. Albert insjuknar dock plötsligt i hög feber i december och avlider samma natt på Eira sjukhus i Helsingfors, på Nobeldagen den 10.12. 2020.

> Albert sade efter Claras död att han är nedbruten av sorg.
>
> Lars Göran Johnsson

Clara och Albert med Kermit och Miss Piggy (2011).

Tidslinjen är sammaställd och editerad av Pia H

Citerade personer
Henrik de la Chapelle, Alberts brorsson, styrelseordförande för Albert de la Chapelles Ko
Erik Kruskopf, filosofie doktor, kurator för konsti
Lars Göran Johnsson, medicine doktor, Alberts v
Anne Oker-Blom, Alberts brorsdotter

Grafisk design
Eva Tordera Nuño | Molbe

Källor
Albert och Clara de la Chapelles hemarkiv

Intervjuer
Zilliacus, Marianne. (2020): Intervju Lars Göran J
Zilliacus, Marianne. (2021): Intervju Erik Kruskop Dan Lindholm 22.6.2021; Henrik de la Chapelle 8
Wasström, Maria. (2020): Albert de la Chapelle - donera ett konstmuseum till Raseborg. Svenska

Tidningsartiklar
Jokinen, Leena. (1982): Professori Chapelle veto Naisten seksitesti ei kerro oikeita asioita. Iltasar
Siippainen, Matti. (1994): Riemuruotsia Ruotsala oli menestys Joensuussa. Karjalainen 7.11.1994.
Samarbete 9.11.1961. Minervastiftelsen - ett ensl
Samarbete 5.10.1961. Kromosomforskning ung v

Fotografier
Släkten de la Chapelles arkiv. Privata arkiv.
Folkhälsan | Laatukuva
Västra Nylands museum, Kiti Karvonen (fotoa
Linus Westerlund | RiverPoint

lovi, Anne Oker-Blom och Marianne Zilliacus.

nststiftelse
nköpen
vän

Johnsson 15.3.2020.
f 10.6.2021;
3.9.2021.
– Här är mannen som vill
Yle 8.11.2020.

baa urheilujohtajiin:
nomat 14.8.1982.
isuuden päivän tilaisuus
.
kilt forskareinitiativ.
vetenskap.

manuens)

CHAPPE